

”HEI, MINUNKIN PUHETTANI YMMÄRRETÄÄN”

– Miten autan puhehäiriöistä lasta lapsiryhmässä

Merja Jokela

Opinnäytetyö, syksy 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Länsi, Pori

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaali- ja kasvatustieteiden

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + lastentar-

hanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Jokela, Merja. "Hei, minunkin puhettani ymmärretään" - Miten autan puhehäiriöistä lasta lapsiryhmässä. Diak Länsi, Pori Syksy 2011.53s. 1liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, lasten ja nuorten suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK)+ lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyöni on produktio, joka käynnistyi vuoden 2010 lopussa. Sen tavoitteena oli tuottaa ulkomailla toimivien Suomi-koulujen opettajille työväline puhehäiriöisten oppilaiden opettamiseen. Produktiossa kerrotaan erilaisista menetelmistä, sekä mistä eri menetelmistä saa lisätietoja. Työssä on siis kaksi erillistä osiota, toinen on teoria-osa ja toinen on työväline käytäntöön.

Aineisto on kerätty ammattikirjallisuudesta, Internetistä ja Tampereen yliopistollinen sairaala (Tays) Foniatrian poliklinikan koulutuksista. Teoria-osiossa käydään läpi kielenkehitystä, huolestumisen aiheita ja vuorovaikutuksen merkitystä puheenkehitykseen. Produktiossa eli työvälineessä käsitellään erilaisten viittomien käyttö, piirroskuvakommunikointi, kuvien käyttö sekä erilaisia kommunikointivälineitä.

Vaikka alkuperäisenä ajatuksena oli koota aineistoa ulkomailla työskenteleville Suomi-koulujen opettajille, aineistoa voidaan hyödyntää myös kotimaassa esimerkiksi päiväkodeissa ja erilaisissa lasten kerhoissa.

Avainsanat: Suomi-koulu, puhehäiriö, produkti, kielen kehitys, puhetta tukeva kommunikaatio, korvaava kommunikointi,

ABSTRACT

Jokela, Merja. "Hi, My Speech is Understandable" - How to Help Child with Speech Failure in Group of Children. 53 p., 1 appendix. Language: Finnish. Pori Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences.. Degree Programme in Social Services, Option in Child and Youth Services. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis was a production, which started at the end of year 2010. The objective was to produce tools for teachers working abroad in Finnish schools to help pupils with speech failures. Material to the production was collected from professional literature, Internet and trainings organized by Tampere University Hospital.

The production describes several methods and addresses where to find more details. The thesis consist of two separate sections, firstly theory and secondly the tools for practice. The production section introduces different types of sign languages, sketch communication, method using pictures, and different communication equipments. The theory section introduces speech development, problems, and how interaction influences speech.

The original idea was to produce material for teachers working abroad in Finnish Schools, but it is also usable in Finland for example in kindergartens and different kids clubs.

Keywords: Finnish School, speech failure, production, speech development, communication supporting speech, substitutive communication

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI.....	7
2.1 Opinnäytetyön valinta	7
2.2 Produktio	8
2.3 Kirjoittamisen prosessi.....	9
3 SUOMI-KOULUT	10
3.1 Suomi-koulujen tuki ry.....	10
3.2 Suomi-koulut maailmalla	11
3.3. Suomi-koulujen henkilökunta.....	12
4 KIELI JA SEN KEHITTYMINEN	13
4.1 Kielen kehitys	13
4.2 Huolestumisen aiheita puheen kehityksessä	15
5 VUOROVAIKUTUS JA KIELENKEHITYS	16
6 PUHETTATUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKAATIO SUOMI-KOULUSSA.....	18
6.1 Erilainen oppija Suomi-koulussa	18
6.2 Erilaisia kommunikointi menetelmiä.....	19
7 PALAUTE JA ARVIOINTI	24
8 POHDINTAA.....	26
LÄHTEET	28
LIITE 1 Produkti.....	30

1 JOHDANTO

”Esi- ja perusopetuksen lähtökohtana on taata opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet kaikille lapsille ja nuorille. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmissa 2007–2012 on tavoitteeksi asetettu perusopetuksen laadun kehittäminen ja siihen liittyen ryhmäkokojen pienentäminen, tuki- ja erityisopetuksen vahvistaminen sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen.” (Pihkala 2009, 20.) Tämän kauniin tavoitteen lukiessani minun oli pakko alkaa tekemään opinnäytetyötä tästä aiheesta. Lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan auttaa pienillä teoilla. Tämä on yksi niistä pienistä teoista.

Monien rajausten jälkeen valitsin vain puhehäiriöiset lapset. Aiheesta on ollut nyt paljon kirjoituksia lehdissä. Kirjoituksissa on pohdittu, onko lapselle haitallista, jos oppii puhumaan myöhemmin, vai tarvitaanko laajoja tutkimuksia ja terapeutoita lapselle. Artikkeleissa on mainittu ketkä julkisuuden henkilötkin ovat oppineet puhumaan myöhemmin ja silti he ovat menestyneet hyvin. Selviytymistarinat ovat aina hyviä. Ne luovat vanhemmille uskoa, että kyllä tästä selvitään. Lapsen sen hetkistä tuskaa se ei kuitenkaan helpota. Lapsi elää tässä ja nyt. Hän tarvitsee apuvälineitä, jotta arki sujuu ja hän tulee oikein ymmärretyksi.

Kohderyhmäkseni valitsin Suomi-koulujen puhehäiriöiset oppilaat. Kiinnostukseni kohderyhmään tulee siitä, että olen itse asunut ulkomailla ja toiminut Suomi-koulussa opettajana. Tällöin huomasin, että koulut eivät juurikaan pysty tarjoamaan ammattikirjallisuutta puhehäiriöisen lapsen auttamiseen. Lisäksi harvalla opettajalla on tällaista kirjallisuutta mukanaan. Tämän vuoksi päätin laatia oppaan, jonka avulla ulkomailla toimivat Suomi-koulujen opettajat voivat saada perustietoja puhehäiriöisen lapsen auttamiseen. Jokainen lapsi on tärkeä. Toivon, että tämä työni voisi auttaa jotakin lasta, jossain päin maailmaa. Kaikista maista kun ei löydy suomenkielistä puheterapeuttia tai erityisopettajaa.

Työn tehtävä ei ole tehdä kenestäkään puheterapeuttia tai kuntoutusohjaajaa, vaan työn tehtävä on helpottaa puhehäiriöisen lapsen elämää. Jokaisella lapsella on oikeus tulla oikein ymmärretyksi, saada kavereita sekä kuulua joukkoon. Syrjäytymisen estäminen pitää aloittaa heti.

Esittelen työssäni kielenkehityksen kannalta tärkeitä kehitysvaiheita. Kerron myös, miten lasta voi auttaa puheenkehityksen edistämiseksi. Esittelen työssä myös Suomi-koulun toimintaa.

2 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

2.1 Opinnäytetyön valinta

Työskennellessäni Suomi-koulussa pohdin, miten koulua voisi sosionomina kehittää. Mitkä olisivat meidän ammatillisia vahvuuksiamme opetustyössä? Tätä pohtiessani tajusin, että erityistä tukea tarvitsevien lasten auttaminen on meidän vahvuuksiamme. Pitkän harkinnan jälkeen valitsin puhehäiriöiset lapset. Heitä tuntuu olevan joka ryhmässä, ulkomailla ja Suomessa.

Toteutan opinnäytetyöni produktina. Produktin tarkoituksena on tuottaa työväline Suomi-kouluun. Työväline on opas, jossa on kuvattu erilaisia menetelmiä, joiden avulla puhehäiriöisiä oppilaita voi auttaa tunnilla. Näitä menetelmiä voi käyttää kaikkien aikana. Suomi-koulun oppilaat yleensä elävät ympäristössä, jossa puhutaan useampia kieliä, ja tämän vuoksi heidän puheenkehityksensä voi olla viivästynyttä tai sanavarasto voi olla muita köyhempää. Kuvien käytön lisääminen voi helpottaa kaikkien oppilaiden puheenkehitystä.

Kirjallisuutta aiheesta on paljon. Tämä varmaan hidastutti työni valmistumista, koska tuntui, että hukun tietotulvaan. Aikaa kului paljon tiedon karsimiseen ja kirjojen lukemiseen. Kävin myös kahdessa eri koulutuksessa, jotka Tampereen yliopistollisen sairaalan (Tays) Foniatrian poliklinikka järjesti.

Uusi käypä hoito – suositus astui voimaan 17.5.2010, se alkaa näin:

”Kun lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti ja puheilmaisuus tai kuulun ymmärtäminen on vaikeaa, on kyseessä usein kielellinen erityisvaikeus (specific language impairment, SLI). Kielellinen erityisvaikeus on luotettavimmin tunnistettavissa vasta noin neljän vuoden iästä lähtien. Tukitoimenpiteet on

aloitettava heti epäilyn herätessä.” (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2011.)

Tämä suositus on ihanne. Tutkimuksiin on todellisuudessa kuitenkin vaikea päästä. Vielä vaikeampaa se on, jos perhe asuu ulkomailla. Lapselle olisi kuitenkin hyväksi, jos hän pääsisi heti tutkimuksiin. Asiantuntijat osaavat aina parhaiten neuvoa, miten kunkin lapsen kohdalla tilannetta voidaan helpottaa. Mahdollisimman aikaisella kuntoutuksella saadaan parasta tulosta aikaiseksi.

2.2 Produkti

Produktin tarkoitus on tehdä tuotos, työväline käytäntöön. Produkti on lyhtykes-
toinen projekti, josta syntyy tuotos. Produktin kuuluu suunnittelu, tavoitteen
asettaminen, toteuttaminen ja työn liittäminen ammatilliseen käyttöön. (Kuokka-
nen, Kivirinta, Määttänen & Ockenström 2007, 32.)

Minun produktini on opas Suomi-koulun opettajille. Oppaassa kerrotaan, mistä
löytää apuvälineitä ja tietoa erilaisista menetelmistä, joita käytetään opetukses-
sa puhehäiriöisen oppilaan kanssa. Suomi-kouluissa ympäri maailmaa on pal-
jon opettajia. Osassa opettajien vaihtuvuus on suurta, koska harva opettaja on
maassa koulun vuoksi. Opettajan vaihtuessa olisi hyvä, että seuraaja tietäisi
myös annetusta auttamismenetelmästä ja ottaisi sen myös käyttöön.

Työni tavoite on saada opettaja havahtumaan, että pienellä muutoksella opetus-
tyylissä voi auttaa paljon. Suomi-koulussa pitää kiinnittää huomiota sanavalin-
toihin muita kouluja enemmän. Sanoja pitää selittää enemmän kuin suomalai-
sessa koulussa. Osa oppilaista on asunut kauan pois Suomesta ja suomen kie-
len sanavarasto voi tämän vuoksi olla puutteellista. Hitaammalla puhetyylillä ja
kuvien avustuksella sanojen oppiminen ja ymmärtäminen on helpompaa kaikil-

le. Muutamaa tukiviittomaa käyttämällä voi päivänkulku luokassa myös helpottua. (Pilbacka-Rönkä 2009, 96.)

2.3 Kirjoittamisen prosessi

Aloin kirjoittaa työtäni alkuvuodesta. Kirjojen lukemisessa ja hyvien kirjojen valitsemisessa kului paljon aikaa. Tays:n Foniatrian poliklinikka järjesti keväällä kaksi kurssia nimeltään ”Kaikki keinot peliin” ja ”Ensitetopäivä kielihäiriöisten lasten vanhemmille.” Molemmat koulutukset olivat hyvin antoisat, varsinkin ensitetopäivä-koulutus, koska sen piti koko Foniatrian poliklinikan moniammatillinen tiimi.

Materiaalia kertyi kevään aikana paljon. Niiden läpikäyminen oli hidasta, mutta samalla hyvin opettavaista. Itselle kertyi paljon sellaistaikin tietoa, mitä tähän työhön ei ole tullut kirjoitettua. Työtä tehdessäni olen tehnyt itselleni paljon erilaista materiaalia ja testannut niiden toimivuutta lapsiryhmässä myös käytännössä. Kirjoittaminen onkin ollut välillä tämän vuoksi katkolla, kun olen tehnyt opetusmateriaalia ja uppoutunut siihen.

Olen ollut siinä onnellisessa asemassa, että olen voinut kysyä mielipidettä asioista myös puheterapeutilta ja erityislastentarhanopettajalta. Heiltä olen saanut hyviä näkövinkkejä tuotteisiin. Menetelmistä vain tärkeimpien karsiminen olikin se vaikein juttu, mutta onneksi sain myös siihen asiantuntijoilta apua. Monta hyvää menetelmää jäi vielä kertomatta. Uusia menetelmiä myös syntyy koko ajan.

3 SUOMI-KOULUT

3.1 Suomi-koulujen tuki ry

Suomi-koulujen tuki ry:n kotipaikka on Helsinki ja se toimii Äidinkielen opettajain liiton sisarjärjestönä. Suomi-koulujen tuki ry on yhdistys, jonka tehtävänä on koordinoida opetustyötä ja olla tiedonvälittäjänä Suomi-kouluille. Suomi-koulujen tuki ry toimii yhtenä tärkeänä asiantuntijana Suomi-koulujen tarpeisiin ja kehittämisessä liittyvissä asioissa. Pitäen yhteyttä, valtiohallintoon ja kouluun liittyviin yhteisöihin, Suomessa. Suomi-koulujen tuki ry informoi ajankohtaisista ja uusista opetusmateriaaleista. Tarkoituksena on olla ulkosuomalaislasten ja -nuorten äidinkielen oppimista tukevana yhteisönä Yhdistys toimii voittoa tuottamattomana järjestönä mutta toimintaan voidaan kuitenkin anoa apurahoja, ottaa vastaan lahjoituksia sekä varsinaisen toiminnan ja erilaisten projektien rahoittamiseksi. (Suomi-koulujen tuki ry i.a.)

”Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys

- edustaa julkisuudessa jäseniään koskevissa kysymyksissä
- toimii asiantuntijana ja tiedottajana, kun käsitellään Suomi-kouluihin liittyviä asioita
- harjoittaa julkaisu- ja tiedotustoimintaa
- järjestää koulutus-, esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia
- pitää yhteyttä järjestöä lähellä oleviin yhteisöihin ja valtion hallintoon
- edistää Suomi-koulujen tunnettua Suomessa
- toteuttaa muita vastaavanlaisia toiminnan edellyttämiä tukitoimia.” (Suomi-koulujen tuki ry i.a.)

3.2 Suomi-koulut maailmalla

Ensimmäinen Suomi-koulu perustettiin Kanadassa 1960-luvulla. Euroopassa ensimmäinen Suomi-koulu alkoi Lontoossa 1972. Tällä hetkellä kouluja toimii 36 eri maassa. Koulujen oppilasmäärät vaihtelevat maittain paljon, vähimmillään oppilasmäärä voi olla 6 oppilasta, suurimmissa on yli 100 oppilasta. Suomi-koulujen oppilaat ovat ulkosuomalaisia lapsia, jotka asuvat maassa joko tilapäisesti tai pysyvästi. Aikaisemmin oppilaat asuivat pääsääntöisesti kokoaikaisesti maassa, mutta nyt kouluissa on paljon oppilaita, jotka asuvat vain tilapäisesti ulkomailla. Tähän on vaikuttanut suomalaisten firmojen kansainvälistyminen. (Suomi-koulujen tuki ry i.a.)

Kouluissa annetaan täydentävää äidinkielen opetusta ja tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin. Pääsyvaatimuksena kouluun on olla Suomen kansalainen tai vähintään toisen vanhemmista pitää olla suomalainen. Koulun oppilaat puhuvat 1-4 eri kieltä, sen mukaan onko perhe yksi- vai kaksikielinen ja missä maassa asutaan. Opetusta Suomi-kouluissa annetaan keskimäärin 2 tuntia viikossa. Opetusta järjestetään 3-18-vuotiaille oppilaille. Koulut ovat opetushallituksen alaisuudessa toimivia kouluja. Koulut saavat raha-avustuksia, sekä opetushallitukselta että Suomi-seuralta. Koulut eivät saa tuottaa voittoa. Niiden on tehtävä tarkat raportit, mihin rahaa on käytetty, oppilasmäärästä, tilavuokrista ja opettajista. Rahaa koulut saavat myös koulujen lukukausimaksuista, erilaisista koulun tempauksista ja lahjoituksista. Suomi-kouluista on tullut ulkosuomalaisten tärkeä kohtaamispaikka, joka vahvistaa suomalaisten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä. (Suomi-koulujen tuki ry i.a.)

3.3. Suomi-koulujen henkilökunta

Suomi-koulujen opettajalinjaa ei ole olemassa, mutta paras koulutus opettajalle olisi luokanopettajan, ammattiaineopettajan, lastentarhanopettajan tai muu vastaava koulutus. Aina tämä ei kuitenkaan toteudu. Kouluissa toimii kuitenkin koulun johtava opettaja, opettajia, apuopettajia, koulutoimikunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, rahastonhoitaja, sihteeri, vanhempainedustajia, tiedottaja ja mahdollisesti kirjastonhoitaja. Suurinta valtaa Suomi-koulussa käyttää puheenjohtaja yhdessä johtavan opettajan kanssa. (Suomi-koulujen tuki ry i.a.) Niissä paikoissa missä asuu vain vähän suomalaisia, tehtäviä yhdistellään. Suomi-kouluissa tehdään hyvää ja laadukasta opetustyötä. Suomi-kouluissa opettajat tekevät arvokasta työtä oppilaiden hyväksi, vaikka heillä ei olisikaan alan koulutusta.

4 KIELI JA SEN KEHITTYMINEN

4.1 Kielen kehitys

Lapsi oppii uusia asioita sekä jäsentää havaintojaan kielen avulla. Leikki-ikäisen sanavarasto karttuu yleensä nopeasti. Lapsen on hallittava kielen eri rakennetasoja, jotta hän oppii puhumaan ymmärrettävällä tavalla. Sanoja ja kieltä lapsi ymmärtää jo ennen kuin kykenee niitä itse tuottamaan. Elekielellä tapahtuvaa kommunikointia pidetään siltana ymmärtämisen ja tuottamisen välillä. Sanojen tuottaminen, ääntäminen ja kyky käyttää sitä, vaativat lapselta paljon taitoja. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppala 2006, 35–37.)

Lapsi haluaa oppia uusia asioita kielen avulla. Tämä on yhteydessä haluun olla toisten kanssa ja jakaa heidän kanssaan asioita. Kielen avulla lapsi voi muuttaa käyttäytymistään, suunnitella toimintaa ja ohjata sitä. (Nurmi ym. 2006. 35.) Lapsi oppii 0-8 vuoden iässä ratkaisevan tärkeitä perusvalmiuksia: tilan, ajan hahmottamisen, kielen oppimisen perusteita, symbolista esittämistä, luovaa mielikuvitusta ja motorisia perusvalmiuksia. Taitoeroissa tehdyissä tutkimuksissa, jotka on tehty lukiovaiheissa (18 v), 80 % taidoista oli muodostunut alle kahdeksan vuoden iässä, 50 % oli muodostunut jo alle neljän vuoden ikää. Oppimisvalmiuksien kehittäminen ja tukeminen olisi tämän vuoksi aloitettava mahdollisimman varhain. (Hakkarainen 2002, 66–67.)

Alla oleva taulukko kuvaa lapsen kielenkehityksen kulkua. Tästä taulukosta on hyvä katsoa mitä lapsen pitäisi osata missäkin iässä. Lapsehan ovat yksilöitä, eikä aina kehitys kuljen juuri suositusten mukaan, mutta jos poikkeamat ovat suuret, olisi hyvä keskustella asiantuntijan kanssa. Käypä hoito -suosituksissa käytetään tätä Paula Lyytisen taulukkoa.

Taulukko 1. Kielen kehityksen keskeisiä saavutuksia.

Ikä		Kielen kehityksen keskeisiä saavutuksia
7–9 kk		Vauva jокeltelee monipuolisesti
10–15 kk		Vauva osaa käyttää eleitä ilmaisun tukena
1 v 6 kk		<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsella on 10–30 merkityksellistä sanaa 2. - Lapsi ymmärtää useampia sanoja kuin pystyy itse tuottamaan 3. - Lapsi noudattaa lyhyitä toimintaohjeita ja kehotuksia 4. - Lapsella on symbolisia leikkitoimintoja
2 v		<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsi tuntee yli 250 merkityksellistä sanaa (yksilöllinen vaihtelu 0–600 sanaa) 2. - Lapsi käyttää sanayhdistelmiä, joissa sanat taipuvat 3. - Ilmaisujen keskipituus 5–6 morfeemia (merkityksellistä yksikköä)
2 v 6 kk		<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsi oppii noin 10 uutta sanaa päivässä (reilut 3 000 sanaa vuodessa) 2. - Substantiivien ja verbien osuus on määrällisesti suurin 3. - Adjektiivit, pronominit ja partikkelit yleistyvät 4. Puheessa esiintyy taivutusmuotoja: 5. - preesens - ja imperfektimuotoja 6. - monikon tunnusta, genetiiviä 7. - partitiivia, sisä- ja ulkopaikallissijoja 8. Lapsi käyttää myös "omatekoisia" muotoja ja taivutuksia
3 v		<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsen puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää 2. Lapsi käyttää apuverbejä, eri aikamuotoja ja taivuttaa verbejä eri persoonamuodoissa 3. Lapsen puheessa on käsky-, kiello- ja kysymyslauseita 4. Lapsi osaa ilmaista esineiden paikan ja sijainnin 5. Adjektiivien vertailuasteet ovat käytössä 6. Kielellinen tietoisuus alkaa: sana- ja loruleikit
4–5 v		<ol style="list-style-type: none"> 1. Eri sanaluokan sanoja esiintyy lapsen puheessa samassa suhteessa kuin aikuisten arkipuheessa 2. Lapsi hallitsee sanojen taivuttamisen ja lauseiden muodostamisen perussäännöt 3. - Omatekoiset taivutusmuodot vähenevät 4. Ilmaisujen tarkentuminen tulee esille 5. - ajan ilmaisuissa 6. - paikan ja sijainnin kuvauksessa 7. - esineiden ja asioiden laadullisessa tarkastelussa (koko, määrä, väri, muoto) 8. - tarinankerrontataidoissa
6 v		<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapsi hallitsee noin 14 000 sanaa, ja sanojen ääntäminen on yleiskielen mukaista 2. Lapsi nimeää sujuvasti esineitä ja symboleja 3. Foneeminen tietoisuus kehittyy 4. - Lapsi oivaltaa vähitellen, että sanat muodostuvat erillisistä äänneistä 5. - Lapsi havaitsee sanojen äänne-eroja 6. - Lapsi oppii yhdistämään, poistamaan, lisäämään ja laskemaan äänneitä 7. Lapsi omaksuu vuorovaikutuksen perustaidot 8. - Lapsi keskittyy kuuntelemaan puhetta 9. - Hän esittää kysymyksiä kuulemastaan 10. - Hän vastaa kysymyksiin, puhuu vuorotellen 11. - Hän toimii annettujen ohjeiden mukaisesti

Lähde: (Lyytinen 2003, 60.)

4.2 Huolestumisen aiheita puheen kehityksessä

Lapsen puhe on kielihäiriöisellä usein epäselvää tai vähäistä. Lapsella voi olla poikkeavia sanahahmoja, taivutusmuotojen puuttumista tai virheellisyyttä, sanoja puuttuu tai ne ovat väärässä järjestyksessä, sananlöytämistä vaikeutta tai kuulun ymmärtämisen vaikeutta. (Marttinen, Ahonen, Aro & Siiskonen 2004, 24.) Puhehäiriöt ovat useimmiten perinnöllisiä. Specific language impairment eli SLI ei liity neurologisiin, aistitoimintointojen, tunne-elämän tai ympäristötekijöiden muutoksiin, esimerkiksi suuriin kasvuympäristöön tai vuorovaikutukseen liittyvät puutteet tai monikielisyys. (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2011.)

”Huolestu kielellisestä erityisvaikeudesta, jos

- lapsi jokatlee vähän, jokatelu on poikkeavaa tai lapsi ei käytä jokatlua ottaakseen kontaktia muihin tai
- epäilet vaikeuksia kielellisessä ymmärtämisessä tai
- lapsi ei kiinnitä huomiota muiden puheeseen tai
- lapsi ei käytä eleitä ottaakseen muihin kontaktia tai
- lapsi ei leiki symbolisia leikkiä (esimerkiksi keppi on hevonen) tai
- lapsen lähisukulaissilla on ollut kielellisen kehityksen ongelmia tai oppimisvaikeuksia tai
- lapsen tunne-elämän tai vuorovaikutustaitojen kehitys ei etene normaalisti.” (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2011.)

5 VUOROVAIKUTUS JA KIELENKEHITYS

Vauvan synnyttyä hän haluaa tutkia maailmaa ja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Ensin alkuun hänen vuorovaikutuksensa on kosketus- ja näköhavaintoon perustuvaa. Vauva ilmaisee tunne- ja tarvetilojaan ensi alkuun itkemällä, koska tämä saa aikuiset reagoimaan herkästi. Aikuisen on opittava tunnistamaan vauvan itkusta, mikä hätä hänellä on milloinkin. Vauvan katse suuntautuu kasvoihin. Vauvan kasvaessa hän alkaa äännellä ja hymyillä. Vauvan ensi hymy nähdään ensimmäisenä sosiaalisen toiminnan merkinä sekä perustana kommunikaation ja kielen oppimisen myöhemmälle kehitykselle. Vauvan kanssa vuorovaikutuksessa ollessa aikuinen puhuu automaattisesti yksinkertaisesti, hitaasti, toistaa rytmiä ja vaihtelee äänenpainoja. Näin aikuinen edistää puheen oppimista ja auttaa vauvaa hahmottamaan ympäristöään. (Nurmi, ym. 2006, 29.) Aikuisen tulee jatkaa tätä hidasta ja yksinkertaista puhe-tyyliä, mikäli lapsen puhe ei etene normaaliin tapaan. Tällä tavalla puhuttuna, lapsi ymmärtää puhetta paremmin ja hänen oma puheensa kehittyy.

Kielestä tulee lapselle sosiaalisen vuorovaikutuksen väline, jolla hän saa ilmaista ajatuksiaan ja tunteitaan. Puhetta tarvitaan myös uusien asioiden oppimiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. (Nurmi, ym. 2006, 35.) Sosiaalisten taitojen kehittyttyä lapsi pystyy ratkaisemaan jokapäiväisiä ongelmiaan ja pääsee mukaan leikkimään toisten kanssa. Kielenkehitys on tärkeää, jotta tulee ymmärre-tyksi. Tämä avaa lapselle uuden maailman ja hän pystyy osallistumaan paremmin kaikkeen tekemiseen. Tämä avaa lapselle myös mahdollisuuden mielikuvi- tus- ja roolileikkeihin. Lapset luovat tällöin myös ystävyys-suhteita, joissa he ja- kavat tunteita, hymyjä, katseita, koskettelua ja puhetta. (Nurmi ym. 2006. 54.) Parhaimmillaan leikki on paras oppimisen väline. Leikkiessään lapset tarkkaile- vat ja oppivat toisiltaan paljon. (Aro & Siiskonen 2003, 164.)

Lapsen lähestyessä kuuden vuoden ikää hän on oppinut jo vastavuoroiseen kanssakäymiseen. Hän on oppinut ottamaan huomioon toisten ehdotuksia, mie-

lipiteitä, ja hän vastaa niihin muutamalla käyttäytymistään tarvittaessa, jakaa tavaroitaan tai odottaa omaa vuoroaan. Vanhemmat ovat tietenkin suuressa roolissa tässä. Perheen toimivalla vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys sosiaalisten taitojen kehityksessä. Vanhemmat voivat vahvistaa näitä taitoja esim. järjestämällä tilanteita joissa lapset tapaavat muita lapsia. (Nurmi ym. 2006, 55.) Lapsen kielen kehitys on yhteydessä ympäristön vuorovaikutuksen kanssa. Pienelle lapselle pitää puhua lyhyitä ja yksinkertaisia lauseita ja toistaa niitä monta kertaa. Lasta pitää kannustaa ja rohkaista puhumiseen, vaikka ei ymmärtäisi, mitä lapsi puhuu. Lasta voi pyytää toistamaan lausetta useamman kerran, jotta asia tulee ymmärretyksi. Lapseen on hyvä ottaa katsekontakti, kun puhuu lapselle. Tällöin lapsi näkee kasvon- ja suunliikkeet. (Aro & Siiskonen 2003, 165.)

Puhehäiriöiselle lapselle on hyvä etukäteen kertoa poikkeavista tilanteista. Poikkeavat tilanteet voivat olla uhka lapsen turvallisuuden tunteelle, ja hän voi ajatella, että ei hallitse tilannetta. Tällöin lapsi saattaa käyttäytyä hankalasti. Aikuisen tehtävä on estää tämä, etukäteen kertomalla mitä tulee tapahtumaan, jos vain on mahdollista. (Aro & Siiskonen 2003, 168.) Etukäteen valmistamisella välttää usein näitä hankalia tilanteita. Uusista tilanteista voi keskustella tai katsoa kuvia paikasta, mihin mennään. Kaikille lapsille on hyväksi päästä erilaisiin tapahtumiin ja saada niistä elämyksiä.

6 PUHETTATUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKAATIO SUOMI-KOULUSSA

6.1 Erilainen oppija Suomi-koulussa

Jokainen lapsi oppii omalla erityisellä tavallaan. Kaikilla ei ole samaa aikataulua esim. puheenoppimisessa. Tämän vuoksi kouluissa oppilaiden erilaiset tarpeet pitäisi huomioida, kun suunnitellaan yhteisiä toimintoja. Eri aikoina on erilaisia ihanteita siitä, millaista pitäisi olla hyvä kasvatusta. Opetussuunnitelmat ovat syntyneet poliittisten tahojen sekä muiden toimijoiden kompromisseina. Tämän vuoksi kasvatustavoitteet ovat yleisluontoisia sekä väljiä. Aikaisemmin ajateltiin, että erilaiset oppijat tarvitsevat eriytettyä erityiskouluja. Isot luokkakoot ovat myös aiheuttaneet sen, että erityisopetusta tarvitsevat oppilaat on siirretty erityiskouluihin. Nyt on alettu pääsemään irti tästä ajattelusta ja oppilaat yritetään pääsääntöisesti sijoittaa omaan lähikouluun. (Ikonen 2009, 12–16.)

Laadukas opetus ja tuki estävät erityisen tuen tarvetta. Oppimisvaikeuksista kärsivälle lapselle järjestetään kuitenkin tehostettua tukea, ja jos tämä ei auta hänellä on mahdollisuus siirtyä erityisopetukseen. Opetushallituksen asettama uusi laki (2010) korostaa sitä, että opettajien pitäisi monipuolistaa opetusmenetelmiään, jotta ne soveltuisivat koko luokalle. Oppimisen taitojen opettamisella on myös syrjäytymisen ehkäisemisen merkitystä. (Ikonen 2009, 12–16.)

Oppimisvaikeuksiin ja oppimisen esteisiin on puututtava heti, muuten ne monimutkaistuvat. Voimassa olevan lain mukaan erityisopetusta on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan. (Pihkala 2009, 21.) Suomi-kouluissa ei ole tarjolla erityisopetusta, oppilashuollonpalveluja, tukiopetusta tai mukautettua lukujärjestystä, eikä se ole Suomi-koulun itse asiallinen tarkoituskaan. Suomi-koulun opettajat voivat kuitenkin auttaa oppilasta, joka tarvitsee erityistä tukea. Opetustavan ja materiaalien valinnalla on merkitystä.

Lapsilla on esikouluiässä jo pitkä kokemus kielestä sekä kielellisestä vuorovaikutuksesta. Hyvän oppimisympäristön luomisen tavoite on rikastuttaa kielellistä kehitystä. Luokkaan voidaan tehdä erilaisia oppimisnurkkauksia, joissa otetaan huomioon lapsen ikä ja kielen kehityksen taso. Nämä tasot voidaan jakaa kuuteen osaan: lapselle lukeminen, lukeminen lapsen kanssa yhdessä, lasten oma lukeminen, lapsille kirjoittaminen, kirjoittaminen lasten kanssa ja lasten oma kirjoittaminen. (Hakkarainen 2002, 218–220.) Jokaisella tasolla on oma tärkeä merkitys lapsen kielellisen kehityksen kaaressa. Lapsille pitäisi osata antaa aina tarpeeksi älyllisesti ja kehityksellisesti haastavaa tehtävää. Liian vaikea teksti tai puhe voi latistaa lapsen mielenkiinnon oppimiseen.

6.2 Erilaisia kommunikointi menetelmiä

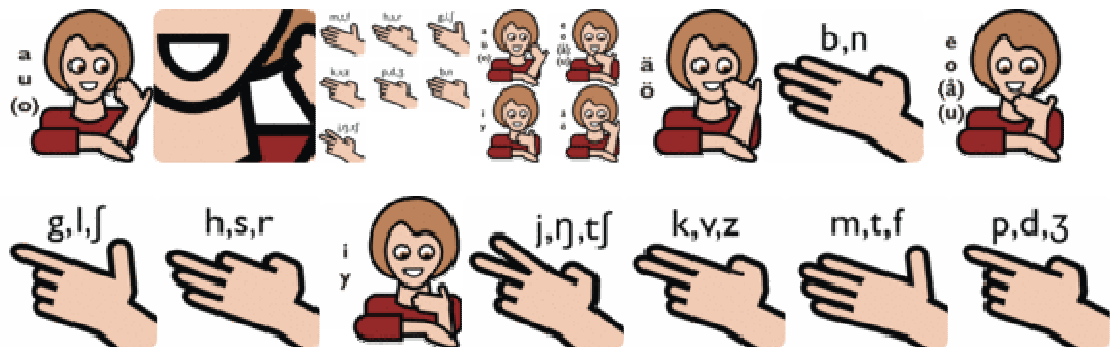
Esittelen produktissani Suomi-kouluun paremmin sopivat kommunikointimenetelmät. Tässä kerron muutamasta menetelmästä, jotka on hyvä tietää. Korvaava kommunikointi menetelmä valitaan vanhempien ja asiantuntijoiden kanssa yhdessä. Kuvien käytön lisäämistä, oman puheen hidastamisen ja selkeyttämiseen ei tarvita mitään suosituksia, vaan sen voi tehdä heti.

Vinkkipuhe

”Vinkkipuhe on huulioluvun apumenetelmä, jonka ideana on tehdä puheesta näkyvää. Vinkkipuheessa kielen äänteitä (foneemeja) selvennetään käsimerkein ja -paikoin, jotka yhdistyvät huulion muotoon. Näin puheen eri äänteet näkyvät ja ovat eroteltavissa toisistaan.”(LapCI ry 2011)

Tämä menetelmä on tehty kuuroille, huonokuuloisille ja henkilöille joiden on vaikea tuottaa puhetta.

KÄDEN PAIKKA + KÄDEN MUOTO + HUULIO = VINKKIPUHE

KUVIO 1. (LapCi ry. 2011.)

Halusin esitellä tämän muodon, koska on olemassa myös toinen vinkkipuhe muoto, joka sopii puhehäiriöisille lapsille paremmin. Nimien ollessa niin samantlaiset on hyvä tunnistaa eri menetelmät, jotta ei sotke niitä.

Kosketusvinkki

Kosketusvihjeet perustuvat hieman eri seikkaan eli siinä on tarkoitus antaa lapselle kosketusvihje siihen kohtaan artikulaatioväylää, jossa parhaillaan artikuloitava konsonanttiaänne tuotetaan (esim. /m ja p/ kosketetaan kahdella/yhdellä sormella huulioon, jotka sulkeutuvat näiden konsonanttien tuoton aikana, kun kirjain sanotaan sormet menevät eteenpäin). Puheterapeutit ja erityislastentarhanopettaja eivät kuitenkaan suosittele näiden kummankaan käyttöä, jos menetelmään ei ole saanut koulutusta. Lapsen pitää myös osata tuottaa kirjainäänen ennen kuin tätä voidaan ottaa käyttöön. Yhdellä kerralla otetaan myös käyttöön vain yksi vinkki, jotta lapsi oppii sen kunnolla. Alla on muutama kosketusvihje mallina.

H= Kosketus kurkkuun

J= Kosketus poskipäähän

K= Kosketus korvan viereen

L= Kosketus etu- ja keskisormella suupieliin

M= Kaksi sormea huulille

N= Kosketus etusormella nenään

P= Yksi sormi huulille

S= Etusormella sively ylähuulelle

T= Kosketus ylähuuleen

V= Kosketus alahuuleen

Symbolijärjestelmä (Bliss-symbolit)

”Bliss -kieli on kansainvälinen puhetta tukeva ja korvaava kommunikointikeino, jossa sanat korvataan piirrossymboleilla. Bliss-kielellä keskustellaan yleensä osoittamalla bliss -symboleja esimerkiksi omasta bliss-kansiosta, kommunikointitaululta tai valitsemalla haluttu symboli tietokoneeseen asennetulla kommunikointiohjelmalla.”(Tervaväylän koulu i.a.)

”Bliss -kieli soveltuu erityisesti vaikeasti liikuntavammaisille ihmisille, joiden on mahdoton tuottaa puhetta tai viittomia, ja joilla ei vielä ehkä ole kirjoitustaitoa. Myös kirjoitustaidon omaavat henkilöt käyttävät usein opittua symbolikieltä, koska viestien kokoaminen on bliss -symboleilla nopeampaa kuin kirjaimilla, koska jokainen bliss -symboli ilmaisee kokonaisen käsitteen. Bliss-kielen käyttö vaatii hyvää hahmotuskykyä, muistia ja kielellisiä taitoja. Kuten kaikki kielet, myös bliss-kieli uudistuu. Ympäristön muuttuessa tarvitaan uusia merkkejä. Standardoituja symboleja on nykyään yli 3 000. Bliss -symbolien käyttäjä voi tehdä myös omia uusia symboleja omaan käyttöönsä. Bliss-kieli on uusiutunut

paljon viime vuosina samoin kuin myös tietokoneen bliss-ohjelmat ovat uusiutuneet.”(Tervaväylän koulu i.a.)

KUVIO 2. Näkymä bliss-kartasta. (Papunet.2011.)

Bliss-symbolit TUNNE, SUOJA, VESI.

KUVIO 3. Tervetuloa oppimaan bliss-kieltä. (Papunet 2011.)

Bliss-kielen opettelu on haastavaa ilman hyvää opetusta. Bliss-kielen käyttäjiä on kuitenkin vähän. Nykyään suurimmalla osalla on käytössä tietokone, jossa on ohjelma, joka kääntää kirjoitetun kielen bliss-kielelle. Bliss-kieli on ennen ollut enemmän käytössä, mutta uudemmat menetelmät ovat syrjäyttäneet sen. Monet kuitenkin tietävät Bliss-kielen. Halusin esitellä tämän tässä, jotta tätä menetelmää voi verrata muihin menetelmiin. Mielestäni on hyvä pohtia avoimesti, mikähän menetelmä sopisi juuri tälle lapselle. Mistä olisi paras apu?

Tässä on muutama www-sivu, josta löytää lisää tietoa aiheesta:

- www.haukkaranta.fi/blisskieli
- http://www.tervavayla.fi/01opetus/1_3_8bliss.php
- papunet.net/tietoa/materiaalit/sanasto/sana/blisskieli.html -

7 PALAUTE JA ARVIOINTI

Lähetin laatimani oppaan useaan paikkaan luettavaksi. Osasta paikoista sain palautetta, osasta en. Aikataulu palautteen antoon oli varmaan liian lyhyt. Pohdin myös sitä, että tuleeko meille kaikille jatkuvasti liikaa sähköisiä viestejä, joita pitäisi lukea. Tietotulvaa tuntuu olevan, vähän joka asiasta. Yhdessä palautteessa olikin tästä asiasta

”Työsi on selkeä ja varmasti tarpeellinen tässä tietotulvaviidakossa. Kun tulee tarve löytää menetelmiä puhehäiriöisten kanssa toimimessa, olisi todella taivaallista, että tietoa löytyisi yksistä kansista ja voisi tehdä itse sopivia valintoja tilanteeseen nähden.”

Halusin tehdä oppaasta selkeän ja helppolukuisen, josta näkisi nopeasti millaisia erilaisia vaihtoehtoja on olemassa. Näitä vaihtoehtoja voi kokeilla luokassa. Johonkin opetusaiheisiin voi sopia joku toinen menetelmä paremmin, kuin muuten käytössä oleva menetelmä. Yhden menetelmän käyttö ei sulje pois toisen käyttöä. En halunnut laittaa oppaaseen, että tämä menetelmä sopii vain joillekin lapsille, koska jokainen lapsi on kuitenkin yksilö. Vaikka lapsella olisi joku diagnoosi, mielestäni hänelle pitää käytännössä kokeilla erilaisia menetelmiä, kunnes paras löytyy.

”Mielestäni opas on selkeä tällaiselle maallikollekin käyttää, joten uskoisin siitä olevan apua myös Suomi-kouluissa. Kuvat ovat selkeät ja havainnollistavat asiaa kummasti. Jotain tilanne-esimerkkejä voisi olla hyvä lisätä, vaikka jotain kielileikkejä tms. joita sitten voisi Suomi-koulussa tehdä yhdessä.”

Tilanne-esimerkit olisivat olleet hyvä lisä tähän työhöni. En niitä kuitenkaan laittanut, koska jos oppaasta tulee liian paksu se jää hyllyyn. Kaikki erilaiset kielelliset tehtävät ovat hyviä. Loruja, runoja, lukemista, kirjoittamista, sanoilla leikkimistä, laulamista jne. pitää viljellä luokassa mahdollisimman paljon. Nämä tilan-

ne esimerkit ja erilaiset hyvät opettavat lorut, runot ja laulu olisivat yhden opin-
näyttötyön hyvä aihe. Tällaisen oppaan tekeminen olisi hyvä lisä tähän työhön.
Ehkä rupean kokoamaan itse sellaista, kun opinnot ovat päättyneet ja ylimää-
räistä aikaa löytyy.

Viittoman kielen pitäminen oppaassa on aiheuttanut pohdintaa, koska sen op-
piminen on aikaa vievää. Olen sen kuitenkin säilyttänyt siinä, koska on hyvä
huomata niiden erot tukiviittomiin ja sormiaakkosiin. Viittomankieltä tarvitaan
myös sitten jos viitotaan lauluja tai satuja. Viittomankielen nettisivuja voi käyttää
hyväkseen näissä.

Nopea piirroskuvakommunikointi menetelmä tuntui joitakin myös vaikealta ja
vieraalta. Tämä menetelmä on mieleltäni kuitenkin helposti opittavissa. Tämän
menetelmää opein Tays:sin koulutuksessa. Tätä menetelmää käytetään puhe-
häiriöisille lapsille myös erityispäiväkodeissa. Erityislastentarhanopettajan mu-
kaan he käyttävät tätä menetelmää päivittäin.

"Selkeänoloinen perusteos ja hyvä esimerkiksi perehdytykseen uu-
sille työntekijöille ja varsinkin sellaisille, joilla ei ole koko asiasta ko-
kemusta."

Sain paljon hyvää palautetta oppaasta. Olisin halunnut saada kritiikkiäkin. Ehkä
ne, jotka ajattelivat oppaassa olevan parannettavaa, eivät myöskään vastan-
neet kyselyyni. Se olisi kuitenkin kehittänyt minua. Kaikessahan on aina paran-
nettavaa. Kehitys kulkee koko ajan eteenpäin ja kehityksessä on pysyttävä mu-
kana.

8 POHDINTAA

Työtä tehdessä olen oppinut paljon uusia asioita ja oivaltanut, kuinka tärkeää on uskaltaa ottaa puheeksi lapsen puhehäiriö. Tämän jälkeen on lähdettävä miettimään, millä tavoin juuri tätä lasta voidaan auttaa, jotta puhe lähtisi kehittymään. Puhehäiriöisille lapsille on olemassa paljon erilaisia apuvälineitä ja menetelmiä. Asiantuntijat valitsevat niistä käyttöön sopivimman. Tilanteet muuttuvat ja niin voivat muuttua myös välineet ja menetelmät, mutta niitä ei kannata jättää käyttämättä.

Olen työskennellyt vuosia lasten kanssa, ja olen aina ollut kiinnostunut erilaisista menetelmistä, joilla lapsia voi auttaa silloin, kun hän tarvitsee erityistä tukea. Menetelmät unohtuvat helposti, kun niitä ei käytä. Toivon, että olisin onnistunut keräämään nyt tärkeimmät menetelmät puhehäiriöisten kanssa työskentelyyn. Tavoitteenihan oli kerätä tieto-opas asiasta. Olen kiitollinen siitä, että sain asiantuntija apua työhöni. Tays:n koulutuksista oli myös paljon apua tähän työhön, ilman niitä työni tekeminen olisi ollut haastavampaa. Työstäni olisi tullut varmasti myös erinäköinen ilman Tays:n koulutuksia.

Aikaa tämän työn tekemiseen meni paljon enemmän kuin alkujaan osasin ajatella. Materiaalia tästä asiasta oli niin paljon. Tämän tapaista opasta en kuitenkaan aineiston joukosta löytänyt. Aiheesta on ilmestynyt paljon hyviä kirjoja. Niiden lukemiseen menee kuitenkin paljon aikaa, mutta niitä kyllä kannattaa lukea. Toivon oppaani tuovan menetelmien käytön helpoksi ja madaltavan kynnystä käyttää niitä. Ajatuksenani oli kertoa, että eivät ne menetelmät niin vaikeita ole käyttää. Olen alkanut käyttää viittomia omassa työssäni, vaikka en niitä tarvitsekaan. Lapset ovat olleet aivan innoissaan ja he ovat oppineet niitä helposti. Meillä aikuisilla on vain kynnys ottaa niitä käyttöön. Laulujen kautta niitä on helppo alkaa opettaa. Tämän jälkeen voi siirtyä muihin viittomiin.

Vaikka alkuperäisenä ajatuksena oli koota aineistoa ulkomailla työskenteleville Suomi-koulujen opettajille, aineistoa voidaan hyödyntää myös kotimaassa esimerkiksi päiväkodeissa ja erilaisissa lasten kerhoissa. Muutama päiväkotikoti on jo pyytänyt opasta käyttöönsä.

LÄHTEET

- Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina 2003. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Tiina Siiskonen, Tuija Aro, Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) *Joko se puhuu?* Juva: WS Bookwell Oy, 164–175.
- Hakkarainen, Pentti 2002. *Kehittävä esiopetus ja oppiminen*. Juva: WS Bookwell Oy
- Ikonen, Oiva 2009. Samanlaisuuden tavoittelusta erilaisuuden kohtaamiseen. Teoksessa Oiva Ikonen & Ansaliina Krogerus (toim.) *Ainutkertainen oppija- Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen*. Juva: WS Bookwell Oy, 12–17.
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. *Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä*. Tampere: Juvenes Print Oy
- LapCI ry 2011. *Vinkkipuhe ja kommunikaatio – toiminta*. Viitattu 18.10.2011. <http://www.vinkkipuhe.fi/>
- Lyytinen, Paula 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Tiina Siiskonen, Tuija Aro, Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) *Joko se puhuu?* Juva: WS Bookwell Oy, 48–68.
- Lyytinen, Paula, Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki. 1995. *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY.
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Porvoo: WSOY.
- Papunet 2011. *Kommunikointikeinot*. Viitattu 1.9.2011. <http://papunet.net/tieto/kommunikointikeinot.html>
- Pihkala, Jussi 2009. Oppilaan oikeus saada varhennettua ja ennalta ehkäisevää tukea ja erityisopetusta vahvistuu Teoksessa Oiva Ikonen & Ansaliina Krogerus (toim.) *Ainutkertainen oppija- Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen*. Juva: WS Bookwell Oy, 20–23.

- Pilbacka-Rönkä, Tiina 2009. Kielen kehityksen vaikeudet ja onnistunut integraatio. Teoksessa Oiva Ikonen & Ansaliina Krogerus (toim.) Ainutkertainen oppija. Juva: WS Bookwell Oy, 94–100.
- Siiskonen, Tiina, Aro, Tuija & Lyytinen, Paula 2003. Havainnointi, arviointi ja tutkimuksiin ohjaaminen. Teoksessa Tiina Siiskonen, Tuija Aro, Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Juva: WS Bookwell Oy, 118–130.
- Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2011. Lasten ja nuorten kielellinen erityisvaikeus (SLI, aiemmin dysfasia) - Duodecim. Viitattu 14.3.2011. http://www.terveysportti.fi/dtk/ltk/avaa?p_artikkeli=khp00092
- Suomi-koulujen tuki ry i.a. Tietoa yhdistyksestä. viitattu 23.2.2011. http://www.suomikoulut.fi/sk/index.php?option=com_content&task=view&id=82&Itemid=66
- Tampereen kaupunki. Kasvatus ja opetustoimikeskus. Suomi toisena kielenä – opetussuunnitelma. <http://www.tampere.fi/tiedostot/54z2M84GZ/s2.pdf>
- Tervaväylän koulu 2011.Bliss. Viitattu 10.9.2011. http://www.tervavayla.fi/01opetus/1_3_8bliss.php

HEI, MINUNKIN PUHETTANI YMMÄRRETÄÄN

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 VIITTOMAT	4
2.1. Viittomakieli	4
2.2. Tukiviittomat	6
2.3 Sormiaakkoset	7
3 NOPEA PIIRROSKUVAKOMMUNIKOINTI	10
4 KUVAT	11
5 KOMMUNIKOINTILAITTEET	18
6 ERILAISIA TESTEJÄ	20
7 LOPUKSI.....	22
LÄHTEET	24

1 JOHDANTO

Tässä oppassa esittelen erilaisia välineitä, joita voi käyttää puhehäiriöisen oppilaan kanssa. Materiaalia olen kerännyt Tampereen yliopistollisen sairaalan (Tays) Foniatrian poliklinikan koulutuksista ja eri liittojen ja järjestöjen www sivuilta. Paljon hyvää materiaalia puhehäiriöisille lapsille löytyy Papunetin sivuilta, joita olen paljon tässä työssä käyttänyt. Olen kerännyt tänne tietoa, mistä erilaista apua löytää. Apuvälineitä puhehäiriöisille on paljon, kun niitä osaa etsiä. Koulutusta vaativat apuvälineet ja pientä kohderyhmää koskevat apuvälineet olen sivuuttanut tässä oppaassa. Niistä on mahdollista saada lisätietoa opinnäytetyöstäni. Opinnäytetyössäni on teoriaosuus, jonka avulla voi perehtyä tarkemmin puhehäiriöihin.

Ennen kuin mitään apuvälineitä ottaa käyttöön on tietenkin hyvä keskustella oppilaan vanhempien kanssa. Tällöin voidaan miettiä, mitä oppilaan vanhemmat toivovat apuvälineiksi, tai onko heillä kotona jo jotain käytössä? Oppilaalle voidaan tehdä myös Kettu, Lumiukko tai Repun takanassa-testi. Testin valinta riippuu lapsen iästä, taidoista ja oman äidinkielen vahvuudesta. Oppilaalle on voitu suositella jotakin apuvälineen käyttöä. Mikäli lapselle on annettu apuvälinevuokraamoista käyttöön apuvälineitä, niitä voi pyytää myös kouluun lainaksi. Vanhemmat voivat myös valmistaa materiaalia koulun käyttöön. Tämä parantaa osaltaan lapsen hyvinvointia. Lapselle on tärkeää tulla ymmärretyksi ja saada itse kertoa asioita toisille.

2 VIITTOMAT

2.1. Viittomakieli

”Viittomakieli on kuurojen ihmisten äidinkieli. Viittomakielellä on oma kielioppinsa, ja sen taivutusmuodot ja sanajärjestykset ovat erilaiset kuin puhutun kielen. Viittomakieli on kehittynyt kuurojen ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja muuttunut toisten viittomakielten sekä puhutun ja kirjoitetun kielen vaikutuksesta. Käytöltään viittomakieli ei poikkea puhutusta kielestä. Sekä puhumalla että viittomalla voidaan kysyä tai kertoa asioita, puhua totta ja valehdella, pitää luentoa ja juhlapuhetta. Viittomakielellä voidaan puhua kaikista mahdollisista asioista, sekä konkreettisista että abstrakteista. Viittomakieli ei ole kansainvälinen kieli, vaan jokaisessa maassa on tavallisesti yksi, joskus useampia kansallisia viittomakielä. Eri maiden viittomakielet muistuttavat rakenteeltaan toisiaan, mutta erot niiden viittomistoissa ovat niin suuret, että voidaan puhua selvästi eri kielistä.” Viittomakielessä on myös murteita, aivan samoin kuin suomenkiesäkin. Lapsille ja aikuisille viitotaan myös eri tavalla. (Papunet 2011.)

”Viittomat rakentuvat käsimuodosta, paikasta, liikkeestä sekä kämmenen tai sormien orientaatiosta. Käsimuodolla tarkoitetaan sormien asentoa viittoman aikana. Käsimuoto voi olla koko viittoman ajan sama, tai viittoma voi alkaa ja päättyä eri käsimuotoon. Viittoman paikka voi olla joko viittojan keholla tai viittojan edessä. Viittoman liikkeellä tarkoitetaan tavallisesti käsien liikettä viittoman aikana, mutta joskus myös vartalon liikettä. Esimerkiksi monissa tekemiseen liittyvissä viittomissa viittoman merkitystä voidaan muuttaa liikettä muuttamalla.” (Papunet 2011.)

Esimerkkejä suomalaisen viittomakielen käsimuodoista. (Kuvan lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net.)

Viittomat jaetaan kahteen luokkaan: kiinteiksi ja polysynteettisiksi. Kiinteillä tarkoitetaan sellaisia viittomia, jotka ovat muodoiltaan ja merkityksiltään aina samoja. Polysynteettisiksi kutsutaan sellaisia viittomia, joiden perusmuotoa ei varsinaisesti ole, vaan merkitys rakentuu viittomatilanteissa. Viittomankielessä ilmeillä on samanlainen merkitys, kuin meillä erilaisilla äänensävyillä. Erilaisilla ilmeillä ja suun liikkeillä, voidaan erottaa myös kaksi viittoamaa toisistaan. (Papunet 2011.)

Esimerkki kiinteästä viittomasta, KIRJA. (Kuvan lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net.)

Viittomankielen opettelu vaatii paljon aikaa. Alkeiskurssit ovat 100 tuntia kestäviä. Nykyään on paljon www-sivuja, joista näkee kuinka viittoma tehdään oikein. Kirjasta katsottuna viittoman voi kuitenkin ymmärtää väärin. Lapsen ollessa viittoma kielinen, olisi hyvä, jos hänellä olisi mukana joku kotoa viittomankielen tulkkina. Ihannehan olisi, jos opettaja osaisi viittoa, mutta aina se ei ole mahdollista. Olen koonnut tähän www-sivuja, joista löytää apua viittomiin.

Materiaalia, joka on viitottua:

- Viito, viito! Viittomia erityiskoululaisille (viittomasanakirja), Kehitysvammaisten tukiliitto ry. <http://www.kvtl.fi/tuotteet>
- SUVI Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja (suvi.viittomat.net)
- Lasten viittomasanakirja <http://www.viivi.fi/oppimateriaalit/viittomankieliset/index.htm>
- Viito ja viserrä Eeva-Leenan kanssa DVD (lauluja), Kehitysvammaliitto/oppimateriaalikeskus opike. www.opike.fi
- Lasten kuvasanat viittomin 1-2, kuurojen Liitto ry, <http://www.kl-deaf.fi>
- Viittis – viittomaopasperheille aivohalvaus.dysfasia@stroke.fi

2.2. Tukiviittomat

Tukiviittomat poikkeavat viittomakielestä siten, että tukiviittomissa viitotaan vain keskeiset sanat. Tukiviittomissa viitotaan avainsanat puhutun kielen mukaisessa järjestyksessä. Tukiviittomia käytetään yhdessä puheen kanssa. Se on siis puheen tukena käytettävä apuväline. Tukiviittomat voivat olla väliaikaisia tai pysyviä lapsen elämässä, riippuen puheenkehityksestä. (Papunet. Tuula Pulli. 2011.) Tukiviittomat ovat hyvin loogisia ja ne on helppo oppia. Alkeiskurssit kestävät noin 20 tuntia. Nykyään on hyviä cd-romppuja tukiviittomista, josta näkee kuinka ne oikeasti tehdään, ja niistä voi etsiä tarvittavat sanat helposti. Sanoja voi opetella ryhmittäin. Ensin vaikka värit, sitten ihmiset jne. Tukiviittomissa katsekontakti on tärkeä. Tukiviittomat rytmittävät ja hidastavat puhetta. Tämä helpottaa lasta ymmärtämään puhetta paremmin. Tukiviittomat aloitetaan yleensä jo 2-3-vuotiailla. Alla on esimerkki siitä miten lauseita voi painottaa tukiviittomilla.

"Lauseen avainsana riippuu asiayhteydestä. Esimerkiksi seuraavassa lauseessa avainsana voi olla painotuksesta riippuen mikä tahansa sanoista:

EHKÄ minä olen siellä huomenna viideltä.

Ehkä MINÄ olen siellä huomenna viideltä.

Ehkä minä OLEN siellä huomenna viideltä.

Ehkä minä olen SIELLÄ huomenna viideltä.

Ehkä minä olen siellä HUOMENNA viideltä.

Ehkä minä olen siellä huomenna VIIDELTÄ.

Jos lause ei sisällä erityisiä painotuksia, voitaisiin avainsanoina viittoa esimerkiksi sanat EHKÄ, HUOMENNA, VIIDELTÄ. Kaikki muut sanat ovat ymmärrettävissä asiayhteydestä, eikä niiden viittomatta jättäminen vaikeuta viestin ymmärtämistä." (Papunet. Tuula Pulli. 2011.)

Materiaali esimerkkejä tukiviittomista:

- Pilvi viitto. (arki tukiviittomia) Kehitysvammaisten tukiliitto ry.
<http://www.kvtl.fi/tuotteet>
- Vep-palvelu. (erilaisia oppimateriaaleja) <http://www.peda.net/veraja/vep/tietoveraja>
- Tukiviittomia (Cd-rom 300 tukiviittomaa) Kyösti Kallion koululta: Saija He-
lander
- Tukiviittomia Multimedia-cd (yli 900 viittomaa). www.mikael-koulu.fi
- Satuvuosi viittoen (materiaali ja cd-rom.). Maharumpu: lauluja, loruja ja
sävelmiä arjen hetkiin (kirja ja cd). Kehitysvammaliitto/ oppimateriaali-
keskus opike. www.opike.fi

2.3 Sormiaakkoset

Sanat ja nimet, joille ei ole omaa viittomaa, voidaan tehdä myös sormiaakkosil-
la. Oppilaan täytyy tässä olla jo sen verran iso, jotta hän osaa lukea. Pienetkin

lapset oppivat kyllä sormiaakkosilla oman/kavereiden/perheenjäsenten nimen tekemään, ja se on lapsista hauskaa.

Sormiaakkoset

(Kuva: C.O. Malmin koulu 2007.)

3 NOPEA PIIRROSKUVAKOMMUNIKOINTI

Nopea piirroskuvakommunikaatio on nopea tapa saada selvittää asioita. Siihen tarvitaan vain kynä ja paperia. Piirroskuvat ovat ”tikku-ukkoja”, siis nopeita peruskuvia. Menetelmää käyttääkseen ei tarvitse olla hyvä piirtämään. Piirretään aina kaksi tai useampi kuva ja kysymysmerkki. Kuvat voivat olla vaikka: 1. luokka, 2. piha 3. koti ja kysytään, ”tapahtuiko asia luokassa, pihalla vai kotona vai jossakin muualla?” Sitten jatketaan selvittelyä kuten kuka siellä oli paikalla, mitä siellä tapahtui, jne., kunnes asia tulee selvitettyä. Nopea piirroskuvakommunikaatio on melko uusi menetelmä. Sen kehittäminen alkoi 1996 Kilon päiväkodissä, joka sijaitsee Espoossa (Papunet, Hannele Merikoski, puheterapeutti 2008.)

(Kuva: Kuvat kommunikoinnissa - esitteestä. Tikoteekki, Kehitysvammaliitto ry, 2009)

4 KUVAT

”Kaikki kuvien käyttö ei ole kommunikointia. Kuvat auttavat meitä kaikkia tulkitsemaan ympäristöämme. Esimerkiksi liikennemerkkit ja erilaiset kuvalliset opasteet helpottavat liikkumistamme. Kuvilla voidaan myös tukea ja korvata puhetta tai kirjoitettuja viestejä. Kuvat ovatkin tärkeä viestintäkeino ihmisille, joiden on vaikea ilmaista itseään tai ymmärtää muita puheen tai kirjoitetun kielen avulla.” (Papunet 2011.)

Tämä on yleisin ja helpoin tapa kommunikoida puhehäiriöisten oppilaiden kanssa. Kuka vain voi alkaa käyttää lisää kuvia opetuksessa. Liiallinen ja vääränlaisten kuvien käyttö on kuitenkin huono asia, koska silloin mielenkiinto voi mennä väärin asioihin. Kuvien olisi hyvä olla selkeitä, suuria ja yksinkertaistettuja.

Nämä kuvakortit ovat Junior alias-pelistä. On olemassa valmista hyvää materiaalia, joita kannattaa käyttää. Tässä on kerätty erilaisia ruokaan liittyviä kuvia. Kuvista voi näyttää mistä pitää, mikä on terveellistä, mikä herkkua, jne.

Nämä kuvakortit ovat Ammatit-muistipelistä. Näissä on se hyvä puoli, että teksti on tavutettua ja ammatin oleellisin asia selviää kuvasta katsomalla. Nykyään on paljon erilaisia pelejä joissa on hyviä, selkeitä kuvia.

Nämä kuvat on kopioitu kirjasta Eläinten juhlat. Kirjassa on riimipareja. Esim. *Tarvitsen juotavaa, avatkaa hana, kaakatti, kotkotti valkoinen...* Kuvaa näyttämällä puhehäiriöinen lapsi voi osallistua myös opetustilanteeseen. Näitä hyviä kirjoja, joista voi tehdä apukortteja opetustyöhön, on paljon.

Nämä kuvat ovat kirjasta Lukuleikkejä lapsille. Näiden eläinkorttien takana on loruja kirjasta. Kuvia voi käyttää monella eritavalla. Näissä loruissa opetellaan aakkosia. Aakkosäänteiden opettelu sopii kaikille lapsille. Kirjassa on paljon muitakin hyvää opetusmateriaalia.

Nämä kuvat on tehty Boardmaker-kuvankäsittely ohjelmalla. Jos oppilas saa kielellisen erityisvaikeuden diagnoosin, perhe on voinut saada apuvälinevuokraamosta lainaksi tämän ohjelmiston. Vanhemmat voivat tehdä koululle kuvia tai ohjelmaa voi mahdollisesti lainata ja tehdä kuvia oppilaan ryhmään. Tämän tapaisia kuvia löytää myös Papunetin sivuilta. Kummassakin ohjelmistossa etsitään kuva hakusanan avulla.

Tämä on tehty Boardmaker-kuvankäsittelyohjelmalla. Sillä voi tehdä esim. tällaisia laulutauluja. Tästä oppilas näyttää, mitä laulua hän haluaisi laulettavan.

Tähän tauluun on kerätty askarteluun liittyviä asioita. Tästä voi näyttää, mitä askarteluvälineitä hän tarvitsee. Näitä tauluja voi tehdä itse tarvitsemiinsa asioihin. Taulut on laminoitu, jotta ne kestävät kulutusta, ja että niitä ei tarvitsisi jatkuvasti uusia.

Päivän kulku olisi hyvä tehdä myös kuvallisesti luokan seinään. Tämä jäsentäisi ja rauhoittaisi päivän kulkua. Papunetin avulla tai kuvankäsittelyohjelmilla kuvat ovat helppo tehdä.

Kuvakommunikoinnin apuväline kuvalokerikko

(Kuvan lähde: Papunetin kuvapankki, www.papunet.net, Päivi Honkonen.)

Kuvia voi säilyttää myös lokeroissa ja jaotella ne aiheen mukaan, niin kuva löytyy helposti. Lokerikon koko riippuu kuvien määrästä.

Erilaisia tilannekuvia ja materiaalia päiväkotiin ja koulun löytyy myös osoitteesta: <http://www.tampere.fi/tampereinfo/projektit/valtakunnalliset/kaste/nepsy/materiaalipankki.html>

Espoon Kahvakeskus on tehnyt lapsille vuorovaikutusta tukevaa materiaalia. Materiaali on tehty sellaiseksi, että se innoittaa lapsia kuvien sekä tukiviittomien käyttöön. Materiaaleissa on käytetty rikasta kuvamaailmaa lorujen, satujen ja pelien avulla. Kahvakeskuksen nettiosoite on: <http://www.avainsaatio.fi/main.php?id=16>

Kaupalliset kuvapankkiohjelmat:

"PCS-kuvat: PCS-kuvat (*Picture Communication Symbols*) ovat yksinkertaisia piirroskuvia. Suomenkielisenä on saatavilla yli 9 000 PCS-kuvaa sekä värillisinä että mustavalkoisina. Lisäksi noin 1 000 PCS-kuvaa on ostettavissa animoituina, liikkuvina kuvina. Kuvapankkia päivittää sen oikeudet omistava yhdysvaltalainen yritys Mayer-Johnson. PCS on todennäköisesti yleisimmin käytetty kommunikointikuvapankki sekä Suomessa että maailmalla. Sen etuja ovat kuvien suuri määrä sekä kuvapankkia hyödyntävät muut tuotteet. PCS-kuviin perustuvien kommunikointitaulujen tekemiseen käytetään yleensä BoardMaker-nimistä tietokoneohjelmaa. Mayer-Johnson Inc. (www.mayer-johnson.com)" (Papunet 2011.)

"Piktogrammit: Piktogrammit (*Pictogram Ideogram Communication*) ovat selkeitä, mustalla taustalla olevia valkoisia piirroskuvia. Valtaosa piktogrammeista on kuvanomaisia ja vain noin kymmenesosa käsitteellisiä. Piktogrammi-kuvasto on luotu alun perin Kanadassa. Niiden määrä vaihtelee maittain, Suomessa on saatavilla noin 900 kuvaa. Piktogrammit ovat olleet hyvin suosittuja Pohjoismaissa. Pictogram (www.pictogram.se)" (Papunet 2011.)

"WLS-kuvat: WLS-kuvastoon (Widgit Literacy Symbols) kuuluu noin 6 000 piirroskuvaa. Kuvat ovat saatavilla värillisinä, harmaasävyisinä sekä mustavalkoisina ääriiviapiirroksina. Värilliset WLS-kuvat ovat ohjelmissa Kerro kuvin, Opi kuvin sekä SymWriter (Symbolikirjoitus 2000). Kuvapankkia täydennetään jatkuvasti. Widgit Software Ltd (www.widgit.com)."

Ilmaiset kuvapankkiohjelmat:

"Clipart AC: Clipart AC on ilmainen japanilainen kuvapankki. Kuvapankin käyttö edellyttää rekisteröitymisen, kuvien käyttöä ei ole rajoitettu. Clipart AC (www.ac-clipart.com/index.php)" (Papunet 2011.)

"Mulberry-kuvat: Mulberry-kuvat ovat ilmainen kuvakokoelma, jossa on yli 1000 selkeää, värillistä piirroskuvaa. Kuvat voi ladata omalle koneelle suomenkielisinä, kun ensin rekisteröityy Straight-Street.com -sivuilla käyttäjäksi ja valitsee asetuksista (Settings) suomen kielen." (Papunet 2011.)

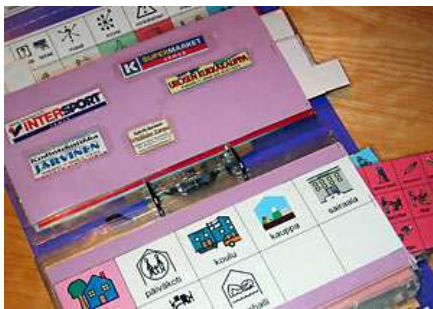
"Sclera-piktogrammit: Belgialaiseen Sclera Picto's -kuvakokoelmaan on koottu tuhansia selkeitä, mustavalkoisia piktogrammikuvia. Kuvat voi ladata ilmaiseksi, käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty." (Papunet 2011.)

5 KOMMUNIKOINTILAITTEET

Alla olevista kuvista voidaan nähdä, millaisia erilaisia apuvälineitä on käytössä puhehäiriöisillä lapsilla. Näitä saa lainaksi apuvälinelainaamosta lääkärin lähetteellä. Jokaiselle käyttäjälle mietitään sopivin laite. Tähän valintaan vaikuttavat mm. lapsen ikä, puheenkehityksen taso ja hahmottamisen taito. Kuvat ovat peräisin Papunetin sivuilta.

Tämä ensimmäinen AACi-kansio on tehty Ruskeasuon koulussa. Se tehdään jokaiselle henkilökohtaiseksi ja sitä pystytään muokkaamaan Boardmaker-ohjelman avulla.

Tämä kansio on tehty papunetin kuvilla. Sitä voi muokata ja lisätä tarvittavia kuvia. Papunetin sivulla on yksi valmis vaihtoehto, minkä voi suoraan tulostaa. Kuvassa olevaan kansioon on lisätty tuttuja kauppojen nimiä mainoksista.

Tämä on puhelaite FALCK, johon on tallennettu tarkoin mietityt lauseet. Painamalla se toistaa asian.

Tämän laitteen nimi on Light Writer. Tähän laitteeseen kirjoitetaan viesti ja kone toistaa asian sanomalla sen. Käyttäjän pitää osata jo lukea ja kirjoittaa.

Tämä on tietokoneavusteinen kommunikointilaite. Siihen voi kirjoittaa tai siinä voi olla kuvia, joiden avulla asian saa viestitettyä toisille.

Laite voi joskus osoittautua lapselle epäkäytännölliseksi, hankalaksi tai liian vaikeaksi, jolloin se voidaan vaihtaa toiseen. Laitteita kannattaa kuitenkin käyttää rohkeasti, vain siten niitä oppii käyttämään.

6 ERILAISIA TESTEJÄ

Nykyään on olemassa erilaisia testejä, joiden avulla voidaan katsoa, mitkä puheen osa-alueet lapsella ovat kehittyneet ja mitkä eivät. Vanhempien luvalla voidaan lapsi testata. Oikein tehtynä testit kertovat, tarvitseeko lapsi lisätutkimuksia. Testin jälkeen vanhempien voi olla helpompi lähteä hakemaan lapselleen oikeanlaista apua. Testejä on monenlaisia, mutta esittelen tässä kolme tunnetuinta.

Kettu-testin ovat tehneet Korpilahti & Eilomaa vuonna 2002. Testi on suunniteltu kolmevuotiaiden puheen- ja kielenkehityksen arviointimenetelmäksi. Testi on tehty päiväkotien, lastenneuvoloiden ja puheterapeuttien käyttöön. Testiä käytetään 3-5-vuotiaiden lasten kanssa silloin, kun kielenkehitys on viivästynyt, lapsi on kielihäiriöinen, kaksikielinen tai kehitysvammainen. Testin tavoitteena on antaa kokonaiskuva puhe- ja kielitaidosta, joka lapsella on sillä hetkellä. (Siiskonen, Aro & Lyytinen 2003, 122.) Testissä on selvät ohjeet, kuinka se tehdään ja miten pisteet lasketaan. Ohjeissa kerrotaan myös, koska pitää huolehtia ja ohjata jatkotesteihin.

Lumiukko, 5-vuotiaiden puheseulan on tehnyt Korpilahti vuonna 2002. Tämä on osa laajennettua viisivuotistutkimusta. Tavoitteena on löytää ne lapset, jotka tarvitsevat lisätutkimuksia ja puheterapiaa. Tämä testi on käytössä neuvoloissa ja joissain päiväkodeissa. (Siiskonen, Aro & Lyytinen 2003, 122.) Testiä on muistuttanut siitä, että se on liikaa kulttuurisidonnainen. Oppilas, joka on asunut kauan ulkomailla, ei ehkä osaa vastata kysymyksiin.

Repun takanassa – testi on maahanmuuttajalapsille suunnattu kielitason kartoitus. Tämän testin ovat tehneet Puheterapeutti Riitta Mikkonen, erityislastentarhanopettaja Ritva Paularanta-Kokkonen ja lastentarhanopettaja Virve Savolainen 2000 Tampereen kaupungille. Osa-alueina testissä on puheentuoton arvi-

ointi kertomalla kuvasta, ymmärtäminen ja perustelu yhteenkuuluvuuksista, värien tunteminen, laskeminen sekä lukumäärän hallinta, sarjamuisti ja ohjeiden oikein ymmärtäminen. (Tampereen kaupunki i.a)

Testien tekeminen on hyvä asia, koska silloin saa varmuutta siihen mitä lapsi osaa. Testivälineet eivät ole kovin kalliita. Niiden saatavuus ulkomaille voi kuitenkin olla haastavaa, kuten kaiken muunkin materiaalin hankinta.

7 LOPUKSI

Opetustuokiot ja päivärytmi kannattaa pitää riittävän samanlaisina, koska tämä antaa puhehäiriöiselle lapselle tunteen, että hän hallitsee tilanteen. Luokista kannattaa karsia ylimääräiset ärsykkeet pois, jotta huomio ei siirry niihin. Opetusvälineet pitäisi valita harkiten. Niiden tehtävänähän on auttaa, innostaa ja herättää mielenkiintoa oppimista kohtaan. (Aro & Siiskonen 2003, 173–174.) Omien kokemusteni mukaan apuvälineet nopeuttavat puheenkehitystä. Niillä on myös rauhoittava vaikutus. Ne antavat lapselle tunteen, että hän tulee ymmärretyksi. Ymmärretyksi tuleminen on lapselle ja lapsen itsetunnon kannalta erittäin tärkeä asia.

Sain Tays:n koulutuksesta vanhemmille tarkoitetun monisteen, missä kerrotaan 20 hyvää ideaa viestintäystävälliseen ympäristöön. Ne ovat helposti muutettavissa joka paikkaan sopivaksi. Nämä ohjeet sopivat hyvin tämän oppaan loppusanoiksi.

20 hyvää ideaa viestintäystävälliseen ympäristöön.

1. Käytä sopivan tasoista kieltä, jota lapsi ymmärtää. – ohjeiden pilkkominen lyhyemmiksi, yksi asia kerrallaan
2. Mene lapsen tasolle fyysisestikin – polvistu
3. Pidä ilmapiiri hauskana – leiki kielellä
4. Kutsu lasta nimeltä ennen kuin sanot jotain lapselle – huomioi
5. Anna lapselle aikaa vastata – kielellinen prosessointi on hitaampaa
6. Ole hyvä puhe-/kielimalli – miten käytät kieltä, kuuntelet...
7. Eliminoi häiritsevät tekijät – melu...
8. Käytä visuaalista tukea – piirroksia, symbolit, kuvat, valokuvat, visuaaliset aikataulut, toiminta-/ tapahtumajärjestykset
9. Kehu onnistuneesti – tarkenna, mikä onnistui

10. Rohkaise lasta myönteisesti, jos hän on hämmentynyt tai epävarma
11. Kommentoi/ kysy lapsen tekemisiä, toimintaa – toiminnan sanallistamista
12. Luo mahdollisuuksia keskusteluun, aloitteiden tekemiseen – tahalliset virheet, puutteet, manipulaatio...
13. Kerro, MITÄ taitoja harjoitellaan ja MIKSI
14. Kerro, mitä lapsen maailmassa tapahtuu – lasta kiinnostavat asiat, ilmaisujen laajentaminen ja kehittäminen
15. Katso TV:tä yhdessä lapsen kanssa
16. Virheet eivät haittaa
17. Rohkaise keskusteluun – VAU! kommentoi lapsen tekemisiä, kerro itsestäsi/ omista tekemisistäsi
18. Kaksisuuntaisuus – molemmat aktiivisia, ei pelkästään vanhempien aloitteita (kehuminen, kysyminen, kommentointi, neuvottelu, selventäminen jne.)
19. Nimeä tunteita – jos lapsella on vahva tunne, nimeä se ja liitä lapsen omaan kokemukseen
20. Vastaa positiivisesti lapsen uteliaisuuteen – kysymykset!

Lähde: Tays:n Foniatrian poliklinikka

LÄHTEET

Aro, Tuija & Siiskonen, Tiina 2003. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Tiina Siiskonen, Tuija Aro, Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Juva: WS Bookwell Oy, 164–175.

C. O. Malmin koulu 2007. Sormiaakkoset. Viitattu 18.10.2011. <http://www.tku-koulu.fi/~comalm/aakkoset.htm>

Papunet 2011. Apuvälineet ja niiden hankinta. Viitattu 1.9.2011. <http://papunet.net/tietoa/apuvälineet.html>

Papunet 2011. Kommunikointikeinot. Viitattu 1.9.2011. <http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot.html>

Tays:n Foniatrian poliklinikka